

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KORPORATIV NIZOLARNI KO'RISHNING HUQUQIY ASOSLARI

Mallayev Normamat Ramazonovich

Termiz davlat universiteti Yuridik fanlar nomzodi, dotsent.

ORCID raqami: **0009-0000-6331-1576**

Ismatov Islombek Ilhomovich

Termiz davlat universiteti Advokatlik faoliyati mutaxassisligi 1-kurs tinglovchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19047918>

Annotatsiya. Ushbu maqolada, O'zbekiston Respublikasida korporativ nizolarni ko'rishning huquqiy asoslari haqida fikr va mulohazalar yuritiladi. Korporativ nizolar korporativ munosabatlar ishtirokchilari - masalan, aksiyadorlar, ta'sischilar, rahbarlar va yuridik shaxslar o'rtasida yuzaga keladigan kelishmovchiliklardan kelib chiqadi. Bunday nizolarni samarali hal etish barqaror biznes muhitini ta'minlash va investorlar huquqlarini himoya qilish uchun muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: korporativ nizolar, korporativ boshqaruv, sud tartibi, arbitraj, mediatsiya mexanizmlari, huquqiy nazorat, kompaniya nizolari.

Kirish. O'zbekiston Respublikasida bozor iqtisodiyotining rivojlanishi hamda xususiy tadbirkorlikning kengayishi korporativ munosabatlar sonining sezilarli darajada oshishiga olib keldi. Korporativ faoliyatning kengayishi bilan bir qatorda xo'jalik yurituvchi subyektlar ishtirokchilari o'rtasidagi nizolar ham ko'payib bormoqda.

Korporativ nizolar, odatda, boshqaruv qarorlari, aksiyalarga egalik qilish, foydani taqsimlash, shuningdek, kompaniyalarni qayta tashkil etish yoki tugatish bilan bog'liq kelishmovchiliklar natijasida yuzaga keladi.

Bunday nizolarni hal etish iqtisodiy muhitda adolat va barqarorlikni ta'minlash uchun aniq belgilangan huquqiy mexanizmni talab etadi¹.

O'zbekistonda korporativ boshqaruvni takomillashtirish va nizolarni hal etish mexanizmlarini rivojlantirishga qaratilgan keng ko'lamli huquqiy islohotlar amalga oshirilmoqda.

Korporativ nizolarni hal etishning huquqiy asoslari: Fuqarolik kodeksi, Iqtisodiy protsessual kodeksi, xo'jalik jamiyatlari faoliyatini tartibga soluvchi qonunlar, shuningdek arbitraj va mediatsiya to'g'risidagi qonunchilik normalarini o'z ichiga oladi.

Ushbu normativ-huquqiy hujjatlar birgalikda korporativ nizolarni sud tartibida hamda muqobil usullar orqali hal etishni tartibga soluvchi yaxlit tizimni tashkil etadi.

Shuningdek, korporativ nizolar yuridik shaxs ishtirokchilari o'rtasida yoki kompaniya bilan uning ishtirokchilari o'rtasida yuzaga keladigan korporativ huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan kelishmovchiliklardir. Ular odatda korporativ boshqaruv, mulk huquqi yoki xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyati bilan bog'liq masalalarni o'z ichiga oladi².

Bunday nizolar ko'pincha aksiyadorlik jamiyatlari, mas'uliyati cheklangan jamiyatlar va boshqa xo'jalik tashkilotlarida yuzaga keladi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023. <https://lex.uz/uz/docs/-6445145>

² O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. – T.: O'zbekiston, 1996. [https://nrm.uz/contentf?doc=9124_fuqarolik_kodeksi_\(6-12_boblar_81-163-moddalar\)&products=1_zakonodatelstvo_ruz&trr](https://nrm.uz/contentf?doc=9124_fuqarolik_kodeksi_(6-12_boblar_81-163-moddalar)&products=1_zakonodatelstvo_ruz&trr)

Odatdagi misollar qatoriga aksiyadorlar o'rtasida ovoz berish huquqi bo'yicha kelishmovchiliklar, dividendlarni taqsimlash bilan bog'liq nizolar hamda ishtirokchilar umumiy yig'ilishi tomonidan qabul qilingan qarorlarga e'tiroz bildirish holatlari kiradi. O'zbekistonda korporativ nizolarni hal etishning huquqiy asoslari bir qator muhim normativ-huquqiy hujjatlardan iborat:

- Fuqarolik kodeksi yuridik shaxslar faoliyatini tartibga soluvchi asosiy tamoyillarni, korporativ huquqlarni hamda ishtirokchilarning majburiyatlarini belgilaydi. Unda xo'jalik tashkilotlarining huquqiy maqomi aniqlanadi hamda yuridik shaxslarni tashkil etish, boshqarish va tugatish bilan bog'liq munosabatlar tartibga solinadi.

- Iqtisodiy protsessual kodeks korporativ nizolarni sud tartibida hal etishda muhim o'rin tutadi. U xo'jalik yurituvchi subyektlar bilan bog'liq iqtisodiy ishlarni ko'rib chiqishning yurisdiksiyasi, tartibi va qoidalarini belgilaydi³.

Amaliyotda iqtisodiy sudlar korporativ munosabatlar ishtirokchilarining huquqlarini himoya qilish hamda korporativ faoliyatning qonuniyligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Sud qarorlari ko'pincha korporativ huquqning rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim huquqiy amaliyotni shakllantiradi hamda biznes faoliyati uchun umumiy huquqiy muhitni yanada takomillashtirishga yordam beradi⁴.

O'zbekiston hukumati korporativ boshqaruvni takomillashtirish va nizolarni hal etish mexanizmlarini rivojlantirishga qaratilgan islohotlarni izchil amalga oshirib kelmoqda. So'nggi yillarda qabul qilingan Prezident farmonlari va qonunchilik tashabbuslari korporativ tartib-tamoyillarni soddalashtirish, shaffoflikni oshirish hamda aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini mustahkamlashga qaratilgan⁵.

Xulosa. O'zbekiston Respublikasida korporativ nizolarni hal etishning huquqiy asoslari so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlandi. Sud tartibi va nizolarni muqobil hal etish mexanizmlarining uyg'unligi korporativ nizolarni samarali hamda adolatli hal etish imkonini beradi.

Korporativ nizolarni hal etishning samarali tizimi investitsiyalarni jalb qilish, tadbirkorlikni rivojlantirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023. <https://lex.uz/uz/docs/-6445145>
2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. – T.: O'zbekiston, 1996. [https://nrm.uz/contentf?doc=9124_fuqarolik_kodeksi_\(6-12_boblar_81-163-moddalar\)&products=1_zakonodatelstvo_ruz&trr](https://nrm.uz/contentf?doc=9124_fuqarolik_kodeksi_(6-12_boblar_81-163-moddalar)&products=1_zakonodatelstvo_ruz&trr)
3. O'zbekiston Respublikasi Korporativ huquq to'g'risidagi qonun. – T.: O'zbekiston, 2025. <https://lex.uz/docs/-7367697>

³ O'zbekiston Respublikasi Korporativ huquq to'g'risidagi qonun. – T.: O'zbekiston, 2025. <https://lex.uz/docs/-7367697>

⁴ Toshmurodova B.E., Elmirezayev S.E., Axmedov X.R. Korporativ moliya strategiyasi. O'quv qo'llanma. O'zRO va O'MTV TMI. –T: Iqtisod-moliya, 2013. 128 bet.

⁵ **Eshimbetova, D. U. (2020).** *Corporate Conflicts, Their Types, Essence and Issues of Improving the Court Review Procedure.* International Journal of Social Science Research and Review, **Vol. 5, No. 3.** <https://penerbitadm.pubmedia.id/index.php/iso/article/view/1833>

4. Toshmurodova B.E., Elmirzayev S.E., Axmedov X.R. Korporativ moliya strategiyasi. O'quv qo'llanma. O'zRO va O'MTV TMI. –T: Iqtisod-moliya, 2013. 128 bet.
5. Eshimbetova, D. U. (2020). Corporate Conflicts, Their Types, Essence and Issues of Improving the Court Review Procedure. International Journal of Social Science Research and Review, Vol. 5, No. 3.
<https://penerbitadm.pubmedia.id/index.php/iso/article/view/1833>